

הלשכה המשפטית

11 אפריל 2007
כ"ג ניסן תשס"ז

מספרנו: ס/219
(נא ציינו מספר זה בתשובתכם)

לכבוד,
מר מני מזוז
היועץ המשפטי לממשלה
משרד המשפטים
רח' צ'אלח אדין 29
ירושלים 91010

בדואר רשום + אישור מסירה

מר מזוז הנכבד,

הנדון: דרישה לאסור שימוש בבני משפחתו של נחקר כאמצעי לחץ בחקירה

_____ סוויטי, ת"ז _____ (להלן: "העצור")
_____ סוויטי, ת"ז _____ (להלן: "אביו")
_____ סוויטי, ת"ז _____ (להלן: "אשת העצור")
בג"צ 1933/07 _____ סוויטי נ' ממשלת ישראל ואח'

בשם שולחני, ארבעת ארגוני זכויות האדם: הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל (ע"ר); בצלם, מרכז המידע לזכויות האדם בשטחים (ע"ר); המוקד להגנת הפרט מיוסדה של ד"ר לוטה זלצברגר (ע"ר) ורופאים לזכויות אדם (ע"ר); הריני מתכבדת לפנות אליך בעניין שבנדון ובהמשך לפסיקת בית המשפט העליון בבג"צ 1933/07 מיום 7/3/07, בדרישה לאסור באופן מוחלט וחד משמעי את השימוש בבני משפחתו של עצור בטחוני ככלי לחץ חקירתי בידי מי מרשויות החקירה במדינת ישראל.

רקע

_____ סוויטי, רפד, תושב בית עווא שבנפת חברון ואב לארבעה ילדים קטנים נעצר בליל 1/2/07 ע"י כוחות הביטחון והועבר לחקירה בידי חוקרי השב"כ בבית הכלא "שקמה" שבאשקלון. מיום מעצרו ובמשך כארבעים ואחת ימי חקירה לא הורשה איש לבקרו, אף לא עורך דינו מר לביב חביב.

בליל ה- 19/2/07 ובעודו עצור בחקירה, זומנו אשת העצור ואביו הזקן ע"י כוחות צה"ל, להגיע לבקרו במתקן הכליאה "עציון" וזאת באמתלה, כי הוא מצוי במצב קשה כתוצאה ממעצרו ועל מנת להביא לו בגדים נקיים להחלפה. בהתאם להוראות חיילי צה"ל ובבוקר שלמחרת, ביום 20/2/07, התייצבו השניים במתקן הכליאה "עציון", מצוידים בבגדים להחלפה ובמטרה להיפגש עם יקירם.

השימוש בבני משפחה כאמצעי לחץ בחקירה

האב ואשת העצור הגיעו למתקן הכליאה "עציון" בשעה 8:45 בבוקר ורק לאחר המתנה ארוכה, בשעה 12:00 בצהריים, הועברו לאחד החדרים בבניין לבדיקה ולחיפוש גופני מדוקדק, שלאחריהם התקיים תשאול קצר לכל אחד מהם בנפרד. בחקירתה של אשת העצור לא נחסכו ממנה דברי הפחדה והשפלה ביחס לבעלה. כך לדבריה, שאל אותה חוקר לבוש בגדים אזרחיים: האם היא רוצה לראות את בעלה הנמצא במתקן הכליאה? היא השיבה בחיוב אלא שאותו חוקר התנה את המפגש בכך שתמסור לו מידע לגבי זהות האנשים שבאו לביתם והקשורים לחשדות כנגד בעלה. משהשיבה לו שאף אדם שכזה לא מגיע אל ביתם וכי בעלה אינו פעיל צבאי הוא השיבה שנוכח תשובתה היא לא תראה את בעלה והוא יישפט וידון למאסר עולם. החוקר הורה לה להסתלק ממתקן הכליאה והודיעה, כי היא תראה את בעלה רק מאחורי הסורגים. בדרכה החוצה, כשהיא מלווה בחיילת ואדם נוסף, היא הובלה אל חצר מתקן הכליאה ושם פגשה את אבי בעלה. או אז, לשניהם הוברר מהי המטרה האמיתית שלשמה זומנו אל מתקן הכליאה.

למרבה הצער והתדהמה, הסתבר לאב ולאשת העצור, כי לא לשם ביקור זומנו אל מתקן הכליאה אלא לשם נטילת חלק, בעל כורחם, בתרגיל חקירתי ציני שמטרתו הפעלת אמצעי לחץ פסיכולוגי על בן משפחתם העצור:

מראשו של האב הוסר כיסוי הראש הדתי והוא הולבש במעיל עצורים חום של השב"ס. האב ואשת העצור נלקחו לחצר מתקן הכליאה ונתבקשו לעמוד במרכז. שניהם נתבקשו להסתכל אל עבר אחד החלונות בקומה השנייה, שם עמד העצור והתבונן בהם. אשת העצור ראתה את בעלה והוא בידיו האזוקות נופף לה ומיד נדחף על ידי חוקריו חזרה אל החדר. אבי העצור, שראיתו לקויה לא הצליח להבחין בבנו. מספר דקות לאחר מכן, שניהם נתבקשו לשוב לביתם ובתוך כל זה, הבגדים שהובאו להחלפה, לא הועברו לבן משפחתם.

מקץ מספר ימים, ביום 24/2/07 נתבקש אביו של העצור, טלפונית, לסור בשנית אל מתקן הכליאה "עציון". ביום 25/2/07 הוא התייצב במקום בשעה 8:30 בבוקר. בשעה 12:00 בצהריים ולאחר

חיפוש גופני הוא נלקח לצילום כעצור: הוא הועמד ליד לוח שעליו נרשמו בין השאר - שמו, מספר תעודת זהותו וגובהו וכך צולם כשכל נתוניו האישיים מופיעים ליד פניו, כצילומו של פושע שנכלא למעצר. לאחר מכן, החוקר חקרו במשך למעלה משעתיים בנוגע לשמות בני משפחתו, עיסוקו ועיסוקם ובתוך כך מסר לו, כי בנו העצור עושה לחוקריו בעיות בחקירה.

הנה כי כן, המתואר לעיל מדבר בעד עצמו. בני משפחת העצור, אשר לא נחשדו בעבירה ואף לא נעצרו בגין חשד כלשהו, הובלו בתחבולה אל מתקן הכליאה "עציון" על מנת להשתתף במצג שקרי שיוצג בפני בן משפחתם העצור ולפיו שניהם עצורים ועוברים חקירה. מצג אשר תכליתו הפעלת לחץ נפשי על העצור במהלך חקירתו (להלן: "אמצעי הלחץ הנפשי" ו/או "אמצעי החקירה").

אביו של העצור מדווח, כי כתוצאה מהשימוש בו ככלי לחץ על בנו, הוא סובל ממצב נפשי קשה אשר מתבטא בין השאר בירידה במשקלו ובתחושות של דאגה וכאב. את בנו ראה לראשונה רק מקץ 50 ימים מיום מעצרו בעת הארכת מעצרו ביום 19/3/07 וגם אז לא הותר לו ולכלתו להחליף עמו מילה.

אשת העצור מספרת, כי השתתפותה שלא בטובתה ובעל כורחה ב"הצגה" כנגד בעלה, גרמה לה לחוש מנוצלת ומקופחת ומני אז, היא סובלת מתעוקה נפשית על שסייעה להזיק לבעלה.

השפעת אמצעי החקירה על מצבו הנפשי של העצור

השפעתו השלילית של אמצעי חקירה זה, לא הסתכמה בפגיעה בבני משפחת העצור אלא בראש ובראשונה ובאופן הקשה ביותר הזיקה לעצור עצמו. כתוצאה ממעצרו, בידודו וניתוקו ממציות החיים והשימוש באמצעי הלחץ הנפשי ניסה העצור לשלוח יד בנפשו מספר פעמים ובכלל זה שבת רעב; הטיח ראשו בקיר ובכיסא ואף ניסה לתלות את עצמו. וכך קבע בעניינו הפסיכיאטר, ד"ר יעקוב אליש מהמרכז הרפואי לבריאות הנפש בבאר יעקוב, בחוות דעתו מיום 8/3/07:

"מדובר בעצור ביטחוני, ללא עבר פסיכיאטרי, אשר עקב מצוקה למעצר פיתח תגובה דיכאונית עם נטיות לפגיעות עצמיות. הנ"ל אינו סובל ממחלת נפש (פסיכוזה) ולכן אין צורך באשפוז כפוי בניגוד לרצונו".

מצ"ב העתק מחוות הדעת הפסיכיאטרית של ד"ר אליש אשר ניתנה בעקבות החלטת ביהמ"ש בבג"צ 1933/07, מסומן באות א'.

ביחס להשפעת אמצעי החקירה על מצבו הנפשי של העצור וכן לגבי מניעת מפגשו עם עו"ד ננקטו מספר צעדים משפטיים.

ההליכים המשפטיים

ביום 25/2/07, הוגשה ע"י עו"ד לביב חביב, עתירה לבג"צ כנגד מניעת מפגשו עם עו"ד (בג"צ 1759/07) וביום 26/2/07 התקיים הדיון בעניינה והיא נדחתה. במהלך הדיון בעתירה זו, אישר עו"ד אבי ליכט מפרקליטות המדינה בפני ביהמ"ש כי נעשה שימוש בתרגיל חקירתי, אשר בו הוצג לעצור מצג לפיו אביו ואשתו עצורים ונחקרים ע"י שירות הביטחון הכללי. כמו כן, אושרה על ידו העובדה, כי העצור ניסה לשלוח יד בנפשו.

מצ"ב העתק מפרוטוקול הדיון בבג"צ 1759/07, מסומן באות ב'.

ביום 28/2/07 הוגשה ע"י עו"ד לביב חביב והח"מ, עתירה נוספת לבג"צ בעניינו של העצור (בג"צ 1933/07) והפעם בדרישה להפסיק את השימוש באמצעי החקירה של הפעלת לחץ נפשי (הצגת מצג שקר בפניו ולפיו אביו ואשתו מוחזקים במעצר) וכמו כן בדרישה, כי ייבדק ע"י פסיכיאטר אשר יעריך את מצבו וייתן לו טיפול רפואי מתאים. לעתירה זו, הגישו שולחני, הם ארבעת ארגוני זכויות האדם, בקשה להצטרף כעותרים וזאת על מנת להעמיד את שאלת חוקיותו של אמצעי החקירה למבחן הן בראי חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו והן בראי עקרונות היסוד החוקתיים עליהם מושתת שיטת המשפט הישראלית ובכלל זה, פסיקת בית המשפט העליון בבג"צ 5100/94 הוועד הציבורי נ' עינויים בישראל ואח' נ' ממשלת ישראל, נג(4) 817.

בדיון בעתירה, אשר התקיים ביום 7/3/07, הודיע עו"ד דני חורין מפרקליטות המדינה, כי זה מכבר הודע לעצור כי אביו אינו עצור וכי לא נעצר מעולם. בהתבסס על כך, ביהמ"ש פסק, כי גורמי הביטחון יודיעו לעצור באופן מיידי כי אשתו לא נעצרה מעולם ואיננה עצורה גם כיום, כי העצור יועמד לבדיקת פסיכיאטר וחוות דעתו הרפואית תישלח לבאי כוחו של העצור. לעניין השימוש באמצעי החקירה פסק ביהמ"ש כדלקמן:

"לעניין אמצעי החקירה שנקט בדרך של הלבשת אבי העותר במעיל שב"ס לצורך הצגתו בעיני העותר כמי שנעצר, אף כי במציאות לא היה עצור – באי כוח העותר יוכלו לפנות לרשות המוסמכת כדי שתבחן את מידת הלגיטימיות של השימוש באמצעי זה. בעקבות החלטתה של הרשות בעניין זה, תהא פתוחה בפני העותר הדרך ליזום הפעלת ביקורת שיפוטית בעניין זה, והכל על פי הצורך".

בהתאם לכך, לא מצא ביהמ"ש הנכבד להתיר הצטרפות שולחיי לעתירה ובכפוף לפסיקתו, העתירה התייתרה ונדחתה ולמעשה על רקע זה, באה הפנייה אליך.

מצ"ב העתק מהעתירה, מהבקשה להצטרף לעתירה ומפס"ד בבג"צ 1933/07 מסומנים באות ג'.

נטרול השפעתו הפסיכולוגית של אמצעי חקירה זה על העצור – הקוימה החלטת בג"צ?

חרף הצהרתו של עו"ד חורין בפני שופטי בג"צ, בדיון שהתקיים בבג"צ 1933/07, ביום 7/3/07, ולפיה הודע לעצור, כי אביו אינו עצור ולא היה מעולם עצור הרי, שמחוות הדעת הפסיכיאטרית, מיום 8/3/07, אשר הועברה לב"כ העצור עולה לכאורה, כי הוא עדיין טועה לחשוב שאשתו ואביו מצויים בחקירות ועצורים:

"... מוסר שנמאס לו מהחיים, מגלה מחשבות על מוות, אובדנות, אך שולל תוכניות קונקרטיות. מוסר שאביו ואשתו גם נמצאים בחקירות, אך כאשר נמסר לו שאשתו לא נעצרה, נרגע במקצת ומוסר שרוצה להאמין בכך".

עינינו הרואות, מחד, העצור עדיין נמצא תחת השפעת הלחץ הפסיכולוגי לפיו קרובי משפחתו עצורים ונחקרים מאידך, אין בדברי הפסיכיאטר לנטרל את הלחץ הנפשי בו מצוי העצור משום שאין בהם לבטל באופן מלא את השפעת תרגיל החקירה.

**מצ"ב העתק מפניית הח"מ אל עו"ד חורין מפרקליטות המדינה מיום 12/3/07, מסומן באות ד'.
מצ"ב העתק תשובת עו"ד חורין לח"מ, מיום 12/3/07, מסומן באות ה'.**

כאמור, החלטת ביהמ"ש העליון מיום 7/3/07, בבג"צ 1933/07 היתה, כי: **"גורמי הביטחון יודיעו לעותר באופן מיידי כי אשתו לא נעצרה מעולם ואיננה עצורה גם כיום".**

רק אמירה פוזיטיבית וחד משמעית לפיה אשתו ואביו לא נעצרו מעולם ומה שחזה במו עיניו, לא היה אלא תרגיל חקירה, יכולה היתה לסייע לו להתגבר על הלחץ הנפשי שאמצעי חקירה זה גרם לו. חרף פסק דינו של בג"צ, אמירה מסוג זה לא נאמרה לעצור על ידי רשויות החקירה, אלא רק על ידי שופט צבאי וזאת ביום 12/3/07.

כך, מפרוטוקול הארכת מעצרו בפני בית המשפט הצבאי יהודה ביום 12/3/07 עולה, כי חרף הוראת ביהמ"ש והצהרת ב"כ פרקליטות המדינה, העצור עדיין סבור שאשתו ואביו נעצרו:

"לשאלת ביהמ"ש: אמרו לך שאביך ואישתך לא נעצרו?

ת: כן אמרו לי, אך אמרו לי שהם שחררו אותם.

לשאלת ביהמ"ש: האם אמרו לך שאישתך לא נעצרה מעולם וגם לא עצורה היום?

ת: לא אמרו לי.

ביהמ"ש מסביר לחשוד שאשתו לא עצורה כיום ולא נעצרה מעולם."

משמע, שעד כה לא היה באמירה לעצור, כי אשתו ואביו אינם עצורים עוד או שלא נעצרו, כדי לצאת חובת ההודעה כפי הצורך במקרה זה.

מצ"ב העתק מפרוטוקול בית המשפט הצבאי מיום 12/3/07 מסומן באות ו'.

יתרה מזאת, ביום 13/3/07 עם הסרת צו מניעת מפגשו עם עו"ד, נפגש עמו, לראשונה מאז מעצרו, עוה"ד לביב חביב. בשיחה שקיים עמו מסר העצור, כי כשראה את אשתו ואביו עצורים הדבר פגע בו קשות וגרם לו להרגיש לחץ נפשי קשה ורצון למות. הוא מסר לעו"ד לביב, כי ניסה לחנוק את עצמו באמצעות בגדיו ואף התלונן על הזיות וסיוטים מהם הוא סובל בלילות. לשאלת עו"ד לביב, מתי נחשף בפניו, כי מדובר בתרגיל חקירה והאם הוא יודע כי אביו ואשתו מעולם לא נעצרו, הוא מסר, כי אינו זוכר שנמסר לו מידע זה וכי פעם ראשונה שמע על כך היה בהארכת המעצר, שהתקיימה ביום 12/3/07.

מצ"ב העתק מתצהירו של עו"ד לביב מיום 14/3/07, מסומן באות ז'.

הבסיס לדרישה לאסור באופן מוחלט על השימוש בבני משפחתו של נחקר ככלי לחץ חקירתי

השימוש באמצעי חקירה המפעיל לחץ נפשי על נחקר בדרך של שימוש אינסטרומנטאלי בבני משפחתו, מכיל מספר יסודות פסול עקרוניים:

באספקט בני המשפחה – מדובר בפגיעה בזכויות הבסיסיות של בני משפחה כפרטים, המלווה בזילות בכבודם וברגשותיהם. עובדות המקרה, הנוגעות לאשת העצור ואביו מדגימות את היקף הפגיעה הגלום בתרגיל כגון זה: הובלתם בתחבולה אל מתקן הכליאה "עציון", מתוך תקווה

לראות ולסייע ליקרים; ההמתנה הארוכה; החיפוש על גופם; חקירתם בלא שהואשמו בעבירה כלשהי; התניית המפגש עם העצור במסירת מידע; הסרת כיסוי הראש מהאב והלבשתו בבגד של אסיר; ושליחתם כלעומת שבאו – כל אלה, פוגעים בזכויותיהם החוקתיות לכבוד, לפרטיות ולחירות ומבטאים יחס משפיל, מתנשא ובלתי אנושי כלפיהם. השימוש באדם, בעל כורחו, כאמצעי להשגת מטרה, מבטאת "שלילת כבוד האדם" בהתגלמותה, על אחת כמה וכמה השימוש באדם כאמצעי על מנת לפגוע בבנו או בבן זוגו (השווה לעניין זה את פס"ד בעניין "נוהל שכך", בג"צ 3799/02 עדאללה – המרכז לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' אלוף פיקוד מרכז בצה"ל, ניתן ביום 6/10/05 (טרם פורסם) ובמיוחד את סעיף 24).

באספקט העצור עצמו – מדובר בהפעלת לחץ נפשי פסול ואכזרי, העולה כדי עינויים של ממש ולראיה ניסיונותיו החוזרים ונשנים של העצור במקרה זה, לפגוע בעצמו ולשים קץ לחייו. הפעלת לחץ נפשי באופן אשר בו מובא הנחקר למצב דחק נפשי הגורם לו לשלוח יד בנפשו – אינה עולה בקנה אחד עם הדין הישראלי ועם המשפט הבינלאומי. שיטה זו מנוגדת להוראות חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו; עומדת בניגוד לאיסורים מפורשים בחוק העונשין, התשל"ז - 1977 לרבות, עבירה על סעיף 192 - "איומים", סעיף 277 – "לחץ של עובד ציבור", סעיף 280(1) "שימוש לרעה בכוח המשרה", סעיף 322 – "אחריות לחסר ישע", סעיף 337 "הפרת חובה של הורה או אחראי וסעיף 368(ג) "התעללות בקטין או בחסר ישע"; ומהווה הפרה של ההתחייבויות הבינלאומיות שמדינת ישראל נטלה על עצמה באמנה הבינלאומית נגד עינויים ונגד יחס ועונשים אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים וכן באמנה בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות.

באספקט חוקרי השב"כ – מדובר בניצול לרעה של סמכות ושררה הנתונים לכוחות הביטחון כלפי תושבי האזור ובניגוד גמור לדין המקומי, הצבאי והבינלאומי הן ביחס לתחבולה שננקטה כלפי בני משפחת העצור והן כלפי העצור עצמו אשר נחשף ללחץ נפשי בלתי הוגן. מעבר לכך ובהתאם לפסק דינו של בית המשפט העליון בבג"צ 5100/94, המוזכר לעיל, הרי שאין סמכות לשב"כ להפעיל שיטת חקירה מסוג זה ובהעדר הסמכה מפורשת הרי שפעולתם אינה כדין.

אשר על כן, נבקשך, להורות לאתר לכוחות הביטחון ובפרט לשירות הביטחון הכללי, כי **השימוש בבני משפחתו של נחקר כאמצעי חקירה וככלי לחץ נפשי על נחקר הינו אסור.**

במידה ותמצא לסרב לבקשה זו, אבקשך כי תנמק מהו הבסיס המשפטי המאפשר הפעלתו של אמצעי חקירה מסוג זה - הן ביחס לסמכות אנשי השב"כ להפעיל שיטה זו, לאור פסיקת ביהמ"ש בבג"צ 5100/94; הן באשר לשאלת סבירותה של חקירה המאפשרת פגיעה לא מידתית בנחקר על

מנת להוציא ממנו מידע והן בנוגע לפגיעה בבני משפחתו של עצור, החורגת מעקרונות יסוד במשפט הפלילי והמשפט הבינלאומי ההסכמי והמנהגי שישראל צד לו.

בנוסף, אבקשך לערוך בירור מדוע לא הודע לעצור, כפי הצורך ובאופן המקיים את החלטת בג"צ 1933/07 באופן סביר, כי אביו ואשתו מעולם לא נעצרו ואינם עצורים.

לתגובתך המהירה והמנומקת, אודה.

בכבוד רב ובב"ח

רחלה אראל, עו"ד

הלשכה המשפטית

העתק :

ראש הממשלה, מר אהוד אולמרט
שר המשפטים, פרופ' דניאל פרידמן
שר הביטחון, מר אמיר פרץ
ראש לשכת עורכי הדין, עו"ד שלמה כהן
הסגוריה הציבורית הארצית, עו"ד ענבל רובינשטיין
יו"ר ועדת חוקה, חוק ומשפט, ח"כ מנחם בן ששון
יו"ר ועדת חוץ וביטחון, ח"כ צחי הנגבי
עו"ד לביב חביב
הגב' גסיקה מונטל, מנכ"ל - בצלם
הגב' דליה קירשטיין, מנכ"ל - המוקד להגנת הפרט
הגב' הדס זיו, מנכ"ל - רופאים לזכויות אדם

לוטה :

- א. העתק מחוות הדעת הפסיכיאטרית של ד"ר אליש אשר ניתנה בעקבות החלטת ביהמ"ש בבג"צ 1933/07.
- ב. העתק מפרוטוקול הדיון בבג"צ 1759/07.
- ג. העתק מהעתירה ומהבקשה להצטרף לעתירה בלא נספחים וכן מפס"ד בבג"צ 1933/07.
- ד. העתק מפניית הח"מ אל עו"ד חורין מפרקליטות המדינה מיום 12/3/07.
- ה. העתק מתשובת עו"ד חורין לח"מ, מיום 12/3/07.
- ו. העתק מפרוטוקול בית המשפט הצבאי מיום 12/3/07.
- ז. העתק מתצהירו של עו"ד לביב מיום 14/3/07.